

**TC.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
AVRUPA ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
AVRUPA'DA SİYASAL İLETİŞİM ABD**

MEDYANIN ELE GEÇİRİLMESİ: İSPANYA ÖRNEĞİ

**ZELAL ADANMIŞ
586121013**

PROF.DR. İMRE SEBAHAT ERSOY

OCAK 2022

İÇİNDEKİLER

Table of Contents

<i>Giriş</i>	2
<i>İspanya'ya Genel Bakış</i>	3
<i>İspanya'nın Medyası</i>	5
<i>Medyanın Ele Geçirilmesi</i>	7
<i>Türkiye ve İspanya'nın Karşılaştırılması</i>	10
<i>Sonuç</i>	11
<i>Kaynakça</i>	12

Giriş

İspanyol Medya yapısı ve Sistematiği küreselleşmenin getirdiği liberalizm akımının da etkisiyle birlikte medya üzerinde kurulacak bir hakimiyeti de gün yüzüne çıkarmıştır. Bu medya hakimiyeti ‘Medyanın Ele Geçirilmesi’ olarak daha çerçevesi çizilmiş bir biçimde ifade edilebilir. Medyanın Ele Geçirilmesi, hakimiyetin değerlendirilebilir olmasına yönelik belirleyici bir niteliktir.

Bu makalenin temelini oluşturan Medyanın Ele Geçirilmesi, 20.yy.’ın ortalarında başlamış olup, diktatörlük rejimi süreci boyunca devam etmiştir. Medyanın Ele Geçirilmesi, küreselleşme ile birlikte gücü elinde bulundurmak isteyenlerin gerek ekonomik gerek de siyasi olarak hakimiyeti sağlamalarında önemli bir araç olmuştur.

Çalışmanın birinci bölümünde bu bağlamda baktığımız zaman, İspanya’nın genel profili üzerinde durulacak ve Medyanın Ele Geçirilmesini sosyal, siyasi ve ekonomik durumunu açıklayacak, böylelikle arka planda bağlantılı noktaları kolaylıkla kavrayabileceğimiz bilgiler ele alınacaktır. Çalışmanın ikinci bölümü genel çerçeveyi daraltmış olup, İspanya’nın medya yapısını ve kitle iletişim araçlarını, medya-siyaset ilişkisi temelinden hareketle etkinlik ve faaliyetleri üzerindeki süreci anlatacaktır. Ayrıca fonksiyonel olarak İspanya’da ne şekilde etkinlik sağladığı ve talep edilebilirliği hakkında önemli noktalara değinilecektir. Çalışmanın üçüncü bölümü Medya üzerinde kurulan hakimiyetin kavramsal olarak bakıldığında Medyanın Ele Geçirilmesi’nin hangi kitle iletişim aracı özelinde yoğunlaştığı ve ne şekilde kamuoyuna ifade edildiği anlatılacaktır. Ayrıca bu önemli gücün hangi alanda ne şekilde kullanıldığı, kamuoyuna ve medya çalışanlarına yansımaları ele alınmaya çalışılacaktır. Makalenin dördüncü ve son bölümünde İspanyol Medyası ile Türk Medyasının benzerlik ve farklılıkları ele alınarak konuya farklı bir açıdan bakılmıştır. Bununla birlikte ülkelerin coğrafi konumu, siyasi ilişkileri ve ekonomisinin aslında arka planda çok önemli bir yerde olduğunu göstermektedir.

İspanya'ya Genel Bakış

İspanya Resmi adı ile İspanya Krallığı, İber Yarımadasının büyük bölümünü kaplayan bir Avrupa ülkesidir. Kökeni M.Ö 1100'lü yıllara, Fenikelilere dayanmakta olup birçok medeniyete ve imparatorluklara da ev sahipliği yapmıştır. Başkenti Madrid'tir ve yaklaşık olarak 3,2 milyon nüfusa sahip bir kenttir. Yüzölçümü 504.782 km²'dir ve Avrupa Birliğinin de ikinci büyük ülkesidir ve Batı Avrupa içerisinde en az nüfus yoğunluğuna ve en geniş topraklara sahip olan ülke konumundadır (Ticaret Bakanlığı,2020). Ülkenin ana dili İspanyolcadır fakat bölgesel olarak farklı diller de konuşulmaktadır. İspanya özerk bölgelere sahiptir, bu bölgeler tarihsel bir arka plana sahip olup; Katalonya, Galiçya ve Bask bölgesidir. (Konuralp, 2019; s.345-402). Yaygın olarak kullanılan diller; Baskça, Katalanca, Galiçyaca ve Aranca'dır. Ülkede çok fazla etnik grup yaşamaktadır. Yaklaşık %88 oranında İspanyol nüfus, %12 oranında Rumenliler, Ekvatorlular ve Faslılardan oluşmaktadır (İspanya Politika ve Siyaset Kültürü; 2022). İspanya'da milliyetçi-bölgesel problemler mevcuttur. Katalan milliyetçiliği yerinden yönetimi iyileştirme amacıyla şekillenmiş olup bunun aksine Bask milliyetçiliği ise Gelenekçilik ve Katolisizm'den beslenerek büyümüştür. Her iki milliyetçilik de devlete karşı bir tutum sergilemektedir (Konuralp, 2019; s.345-402). Genel ülke nüfusuna baktığımız zaman, 46,7 milyon nüfusa sahip olan İspanya'nın yönetim biçimi parlamenter demokrasi şeklinde oluşturulmuş bir anayasal monarşi rejimidir (İspanya Politika ve Siyaset Kültürü; 2022). İspanya'daki siyasal bölgeler salt egemenliğe sahip olmamakla beraber yalnızca siyasal yetkilere sahip olup, tam bir yerel yönetim özelliği göstermez ama diğer yandan devlete benzer özellikler gösterdiği için federal bir yapıya benzemektedir. Kral Felipe VI. Devlet Başkanı'dır. Yasama, iki kamaralı ulusal meclisten, senato ve temsilciler meclisinden oluşmaktadır. Başbakan ve Bakanlar kurulu tarafından ise yürütme gerçekleştirilir. (Konuralp,2019; s.345-402) Kral, mecliste çıkan kanunları veto etme yetkisine sahiptir. (Ticaret Bakanlığı, 2020) Genel hatlarıyla İspanya; coğrafi, siyasi ve ekonomik anlamda ele alınması gereken bir ülkedir. Bu kapsamda coğrafi olarak baktığımız zaman çevresini Akdeniz, Atlas Okyanusu, Fransa, Andorra ve Portekiz çevrelemektedir (İspanya Politika ve Siyaset Kültürü; 2022). İdari olarak kentler 'den, eyaletlerden ve 17 özerk bölgeden oluşmakta ve bu bağlamda düşündüğümüz zaman İspanya, çok köklü tarihe sahip bir ülke konumundadır.

Ülkenin ekonomik durumuna baktığımız zaman, İspanya günümüzde sömürgeci ve denizci bir ülke olma özelliğini yitirmiş, tarım faaliyetlerini de sanayi sektörüne entegre bir hale getirmiştir (İspanya Hakkında Detaylı Bilgi; 2022). GSYİH 1.4 Trilyon dolar ile avro bölgesinde en büyük 4.ekonomiye sahiptir. İspanya Ekonomisi son çeyrekte önemli ekonomik krizler yaşamış fakat yapmış oldukları ekonomik reformlar sayesinde çok daha rekabet edebilir bir seviyeye ulaşmıştır. Bu bağlamda bir diğer önemli nokta ise İspanya'nın tarımdan ziyade hizmet temelli bir ekonomiye sahip olmasıdır. (Ticaret Bakanlığı,2020)

Ülkenin GSYH'nin yaklaşık %75'ini hizmet sektörü oluştururken, sanayi sektörü GSYH'nin %17'sini tarım sektörü ise %2,5 oranında katkı sağlamıştır. (Dışişleri Bakanlığı,2022) Ekonomik olarak turizm, bankacılık, telekomünikasyon, turizm, otomotiv sanayi ve perakendecilik en önemli ticari unsurları oluşturmaktadır. İspanya dünya ihracatında 17.sırada ve dünya ithalatında da 15.sırada yer almaktadır. Avrupa Birliği üyesi olan İspanya, diğer Avrupa Birliği üyesi ülkeler gibi AB müktesebatına uyum sağlamıştır (Ticaret Bakanlığı,2020). Aşağıdaki tabloda Temel Ekonomik Göstergeler yer almaktadır. Tablodaki değerler 2022, 2023 ve 2024 için tahmini değerlerdir.

Temel Ekonomik Göstergeler

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
GSYİH (Cari Fiyatlar -milyar \$)	1.316,95	1.425,87	1.429,14	1.497,08	1.559,9	1.627,1	1.693,07	1.766,43
GSYİH Büyüme (Sabit Fiyatlar -%)	2,98	2,53	2,13	1,88	1,75	1,67	1,69	1,65
Kişi Başına Düşen GSYİH (Cari Fiyatlar - \$)	28 378	30 697	30 631	31 944	33 135	34 414	35 664	37 067
Tüketici Fiyat Enflasyonu (ort, %)	1,96	1,68	1,21	1,63	1,66	1,94	1,85	1,94
Nüfus (Milyon)	46,41	46,45	46,66	46,87	47,08	47,28	47,47	47,66
Cari İşlemler Dengesi (milyar \$)	24,29	11,09	11,76	12,46	12,63	13,24	13,79	14,53

Kaynak: IMF

İspanya, aynı zamanda çok zengin yer altı kaynaklarına da sahiptir. Gerek stratejik konumundan ötürü gerekse kendi iç dinamikleri nedeniyle ülke yıkıcı savaşlarda yaşamış ve dolayısıyla hem siyasi hem de ekonomik olarak problematik süreçler meydana gelmiştir (İspanya Hakkında Detaylı Bilgi; 2022). İspanya'nın coğrafi, siyasi ve ekonomik durumunu ele almak aslında o ülkede kitle iletişim araçlarının sağlıklı bir şekilde kullanılıp kullanılmadığı, medyanın ülke özelinde ne kadar etkin olabildiği ya da olamadığı hususunu daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır. Aslında tarihsel olarak arka planı anlamamız yüzyıllar boyunca yaşanan din savaşları ardından demokrasinin gelişimi ve dolayısıyla siyasi kurumların da gelişim göstermesi dolaylı yoldan da olsa medyayı etkileyen çok önemli bir çerçeveyi oluşturmaktadır.

20.yy'ın başlarında siyasi yönetim ile ilgili sıkıntıların olması neticesinde ülkede iç savaş başladı. Francisco Franco, 1939 yılında iç savaşın bitmesinin ardından devlet başkanı oldu (Gökşenli,2013: s.145-170). Franco'nun başa geçmesi ile aslında ülkede çok uzun seneler sürecek olan diktatörlük rejiminin başlamasına sebep olmuştur (Lucini,2010: s.127-145). 36 senelik diktatörlük rejimi 20 Kasım 1975 yılında Franco'nun ölümüyle sona ermiştir. Bütün mevcut siyasi partilerin katılımıyla gerçekleşen seçimin sonrasında halkın büyük çoğunluğunca kabul edilmiş ve Kral'ın onaylaması ile yürürlüğe girmiş olan 1978 Anayasası'dır (Dışişleri Bakanlığı,2022). Hukuksal çerçeveden düşündüğümüz zaman bu Anayasa, İspanya'nın temel olarak anayasal monarşisini kuran, dayatma olmaksızın uzlaşısı sonucu oluşturulan ilk anayasası olma özelliğine sahiptir (Konuralp, 2019; s.345-402). İspanya, Avrupa Birliği'ne üyelik için ilk başvuruyu 1962 yılında yapmış ancak bu başvuru Franco'nun diktatörlük rejiminden kaynaklı olarak reddedilmiştir. Bu sebeple üyelik ilişkileri süreci oldukça yavaş ilerlemiştir. 1970 yılında Topluluk ve İspanya arasında Tercihli Ticaret Anlaşması imzalanmış ve 1977 senesinde demokrasiye geçişin ardından İspanya, Avrupa Birliğine tekrar başvuruda bulunmuştur. 1978-1979 yıllarında başlayan görüşmelerin sonucunda İspanya, 7 yıl sonra 1986 senesinde Portekiz ile birlikte birliğe katılmıştır (İKV,2022).

İspanya'nın Medyası

İspanya'da medya ve siyaset geçmişten günümüze birbiri içine çok entegre olmuş bir yapı oluşturmaktadır. Kitle iletişim araçlarını düşündüğümüz zaman öncelikli olarak 17. Yüzyılın ilk çeyreğinde ortaya çıkmış olan gazeteler, 19.yüzyıla kadar mevcut yapısını korumuştur. Napolyon'un İspanya'yı işgal etmesi ve İspanya Kralı VII. Fernando'nun görevi bırakması neticesinde liberal fikirler daha fazla gelişim göstermeye başlamıştır. Fransa'nın işgaline yönelik gerçekleştirilen Bağımsızlık Savaşı, yayın sayısında hızlı bir yükselişe de sebebiyet vermiştir. Bu süreç bir noktada çok önemlidir çünkü 19.yy'ın ilk çeyreğinde ilk kez basın özgürlüğü ilan edilmiştir. Bu noktada altını çizmemiz gereken önemli bir gösterge ise basın üzerinde etkin bir şekilde gerçekleştirilen gelişimi engelleme faaliyetleri bu dönem özelinde basın özgürlüğünün ilanı ile neticelenmiştir (Lucini, 2010: s.127-145).

İspanyol medyası'nın 1966 yasası büyük oranda basın faaliyetlerinin gelişim sürecine engel oluşturmaktaydı.19.yüzyılın sonlarında ise liberal akımın yükselişe geçmesi ile birlikte ilk gazeteler kurulmaya başlamıştır. Kurulan bu gazeteler Sanayi Devrimini gerçekleştiren Katalonya ve Bask bölgeleridir (Lucini, 2010: s.127-145). 1978 Anayasası ile beraber daha demokratik işlemeye başlayan süreçte basın sektörünün denetimi hiçbir şekilde mevzuatlarla kontrol edilmemiştir. İspanyol basınına 1986 yılında yabancı sermaye girişlerine izin verilmiş ve böylelikle Avrupa Birliği yönetmeliği ile İspanyol mevzuatları uyumlaştırılmıştır (Lucini, 2010: s.127-145).

1976 yılında PRISA medya grubu tarafından El PAIS, 1979 yılında ise Grupo Zeta tarafından El Periodico kurulmuştur. Bunun yanı sıra La Voz De Galicia, ABC, Horaldo De Aragon ve La Vanguardia gibi gazetelerde mevcuttur. Ulusal nitelikteki gazetelere baktığımız zaman, El Pais ve ABC haricinde Madrid merkezli Diario 16 ve bunun yanı sıra önemli spor gazetelerinden olan AS ve Marca bu kapsamda öne çıkmaktadır. Avrupa bazında düşündüğümüz zaman İspanya'daki okuryazarlık oranı oldukça düşüktür. İspanya'da güçlü bir okuma kültürünün olmaması ve gazeteler arasında yüksek tirajlı gazetelerin bulunmaması okuryazarlık seviyesinin düşük olmasına önemli bir gösterge olarak belirtilmiştir. Gazetelerin yalnızca 6 tanesi Katalonca ve 1 tanesi Baskça dillerinde yayınlanırken bir kısmı da Katalonca/İspanyolca ve Baskça/İspanyolca basılmaktadır. (İnceoğlu, 1994: s.209-216)

İspanya'da 1956 yılında başlayan televizyon yayıncılığı bir hükümet tekeli olarak 1983 yılına kadar devam etmiştir. Bu süreçte yalnızca TVE1 VE TVE2 olmak üzere iki televizyon kanalı yayın yapmıştır. Siyasi rejim bölgesel topluluklara göre değiştirildiğinde hâkim olan sistem reforme edilmiştir. Katalonya ve Bask bölgeleri 1983 yılında; Galicia, Madrid, Endülüs ve Valencia 1983-1990 yılları arasında Canarias, Extremadura, Castilla-La Mancha ve Asturias 1990-2000 yılları arasında olmak üzere özerk hükümetler bölgesel kanallarını kurdu. Bu nedenle her bölge kendi çıkarı doğrultusunda hareket etmiştir (E-story Media and History; 2022). İspanyol basınına temel gelir kaynakları satış ve reklamdır fakat 1986 yılında devlet sübvansiyonlarına olan gereksinim artış göstermiş ve bu yönde yasal bir düzenlemenin oluşturulması gereği ortaya çıkmıştır (İnceoğlu, 1994: s.209-216). İspanya, bölgesel bir idari yapıya sahip olduğundan ötürü farklı yerel dillerin konuşulması durumu mevcuttur. Farklı yerel dillerin televizyon yayınları için hukuki dayanağa temellendirilmek isteyen bölgelerinde baskı oluşmuştur. Bu baskı ile bölgelere göre 'üçüncü kanaldan' yerel dilde televizyon yayımı yapabilme izni verilmiştir. Bu iznin akabinde 1989 senesinde Telemadrid TM3 ve Valencia televizyonu TVV yayına başlamış, 1990 senesinde de Murcia Televizyonu RTVMU'nun yayın faaliyetlerine başlamasıyla Katalonya, Galiçya ve Bask bölgelerindeki bölgesel televizyon istasyonlarının sayısı 9'a yükselmiştir (İnceoğlu, 1994: s.209-216).

İspanyol Medya sektöründe televizyon alanında sahiplik sınırının %49'dan daha fazla olamaması durumu ortadan kaldırılmıştır. Herhangi bir çapraz sahiplik sınırı getirilmemiştir. Ağ sistemi ve gerekli izinler alınmadan iki lisansın üstünde lisans sahibi olunması engellenmiştir. Belirlenen genel rekabet kurallarına riayet edildiği müddetçe şirketlere medyanın çeşitli

kollarında sınırsız sahiplik hakkı tanınmıştır (Ataş, 2018: 49-70).

İspanya'da bir diğer önemli kitle iletişim aracı ise radyodur. Yayın hayatına başlayan ilk radyo istasyonu 1924 yılında kurulan ve günlük olarak yayın yapan İber radyosudur. Genellikle kamu alanlarında aktif olarak kullanılan radyo, sol tandanstan aydın kişilerin ve halkın katılımıyla yaygın olarak kullanılmıştır. Radyonun özellikle iç savaş döneminde önemli bir propaganda aracı olabilmesi için Franco iktidarı tarafından 1937 yılında iki kararname çıkarılmıştır. Bu açıdan radyo dönem bazında en önemli kitle iletişim aracı rolünü de üstlenmektedir. Propaganda bağlamında ilk kurulan radyo ise; Radio National'dır. 1937 yılından sonra Ana Özel Radyo İstasyonları da mevcuttur. Daha sonraki sürece baktığımız zaman 80 tane radyo istasyonu kurulmuş ve içerikler iktidar tarafından kontrol altında tutulmuştur. Bunun dışında illegal radyolar da mevcuttu. Bunların arasında en bilinen Prenaica İstasyonu'nun direktörü komünist parti başkanı Dolores Ibarra idi. Radyo bu kapsamda çok önemli bir yer tutmaktaydı ancak televizyon bu durumu ortadan kaldırdı (National Radios of Spain; 2022).

Günümüz İspanya'sında haberlerin %52'si e-posta, mesaj veya sosyal medya kullanılarak iletilirken bu haberlerin %27'sine aynı platformlarda yorum da yapılmaktadır. Kullanıcılar arasındaki haber erişimi için akıllı telefon kullanım oranı %67'dir. Akıllı telefonların yaygın bir şekilde kullanılmasıyla beraber, masaüstü bilgisayarların ise bu bağlamda kullanım oranları %46'ya düşmüştür. İspanyolların çevrimiçi haberlere erişimi için ücretli servis kullananlarının oranı ise; %10 civarındadır. Vatandaşların internete erişebilme oranı da %93'tür. Katalon gazeteleri de dahil olmak üzere hemen hemen tüm medya kuruluşları basılı ve dijital haber merkezlerini birleştirmektedir. Bu durum da dijital platformların medya paylarının arttığını göstermektedir. El Confidencial ve Eldiario.es gibi dijital kökenli platformlar ise ekiplerini büyütürken Avrupa'daki varlıklarını kuvvetlendirmektedir. Son yıllarda haberleri basılı yayın organlarından takip edenlerin oranı %34 azaldığı belirlenmiştir (Tr.B2PRESS.com, 2022).

Bu platformlar aracılığıyla yapılan aktivitelerinin oranlarına baktığımızda ise sohbet ve mesajlaşma %65, müzik ve video %57'dir. Yaklaşık olarak %45 oranındaki kullanıcılar ise diğer kullanıcıların ne yaptığını görmek için sosyal medyayı kullanmaktadır. Kullanıcılar sosyal medyaya ortalama olarak günde 55 dakika vakit ayırmaktadır. En çok kullanılan iletişim aracı cep telefonudur, bunun arkasından ise; bilgisayar ve tabletler gelmektedir (Beonworldwide.com, 2021).

İspanya'da nüfusun %86'sı sosyal medya platformlarından en az birini kullanmaktadır. Kullanıcıların çoğunluğu 16 yaşının üstünde olup, her geçen gün sosyal medyadan yararlanan 16 yaş altı birey sayısı artış göstermektedir. En popüler olan sosyal medya platformlarına baktığımızda karşımıza Whatsapp, YouTube, Instagram, Facebook ve Twitter çıkmaktadır (Conclusiones del VI Estudio Anual de Redes Sociales de IAB Spain; 2022).

2019 verilerine bakıldığı zaman, kullanıcıların sosyal medyada izledikleri videoları paylaşma oranı %57'dir. 2020 yılı verilerine göre 1 gün içerisinde Whatsapp'ta bir kişinin harcadığı zaman 103 dakika olarak kayda geçmiştir. Aynı yıl içerisinde Facebook'ta en çok takip edilen sayfa 'RT en ESPANOL'dur. İspanyollardan akıllı telefon kullanan bireyler ise totalde 39,14 milyon kişidir. 2024 yılına kadar ise 40,33 milyon kullanıcı olması beklenmektedir (Statista.com, 2021).

Medyanın Ele Geçirilmesi

İspanya hükümeti 1984 yılına kadar bazı gazeteleri devlet himayesine almıştır. Franco döneminde ise sektör özelleştirilmiştir. Bu süreçte İspanya'da yaşanan ekonomik kriz sebebiyle basın büyük bir bunalım dönemi içerisine girmiştir. Bu durumun sonucunda bazı gazeteler kapanmak zorunda bırakılmıştır. Yabancı yatırımların önünün açıldığı yıl 1986'dır. Bertelsman, Grüner Und Jahr, Bauer, Agostini, Axel Springer, Hachette ve VNU bu dönemde İspanya'da faaliyetlerine başlayan ünlü basın grupları arasında yer almaktadır. Buna rağmen dış yatırımcılar günlük basın mecrasına ciddi sıkıntılar yaşayarak adım atmıştır. Dergi ve gazeteler için reklamların yaptığı katkı %50-%70 civarındadır. Gazetelerin varlığını devam ettirebilmesi için çıkarılan devlet basın sübvansiyonları 1990 yılında gereksiz olduğu düşünüldüğü için kesilmiştir (İnceoğlu, 1994: s.209-216).

Günümüzde İspanyol kamuoyunda güven ortamı yaratmakta zorlanan meslekler; siyaset, gazetecilik ve yargıdır. Hukuk alanı dışındaki güvensizlik ortamının aktörleri birbirleri ile ilişki içerisindedir. Bu ilişki geleneksel medya ile politikacılar arasındaki ekonomik ve finansal gruplara dayanmaktadır (Freedom of the Press, Expression, and Information in Spain; 2015).

Kamu hizmeti yayıncılarının atamalarını iktidar partileri denetlemektedir. Bütçelerinde kesinti tehdidi yaşayan bu yayıncıların yanı sıra medya sahipliği ve reklamcılığı alanında dönen kamusal ekonominin ölçeği net çizgiler ile belirlenmemiştir. Bu doğrultuda hazırlanan bir rapora göre; gazetecilerin %77'si bağımsızlıklarının tehdit altında olduğunu düşünmekte ve %56'sı da yazılarını değiştirmeleri konusunda büyük bir baskı hissettiklerini söylemektedirler (Freedom of the Press, Expression, and Information in Spain; 2015).

Hükümet medya ile finansal ilişkiler içerisindeyken birkaç büyük medya grubu medya pazarını avucunda tutmaktadır. En büyük reklam payı televizyona ait iken internette bu açıdan hızla gelişim göstermektedir. Diğer bir taraftan basılı medya ise ekonomik problemler ile uğraşmaktadır. En büyük harcamayı oluşturan İspanyol kamu yayıncısı RTVE'ye ve diğer kamu medya şirketlerine verilen devlet sübvansiyonları, kamu sermayesi ile alınan medyadaki reklamlar ve vergiler üzerinden paravan olarak gerçekleştirilen dolaylı devlet katkıları dahil olmak üzere hükümet, medya operasyonları için her yıl 2 Milyar Euro'dan fazla maddi kaynak harcamaktadır. Bu para dışında reklamlar bir başka hayati finansman kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra reklam pazarı bazı büyük reklam verenlerin himayesinde yoğunlaşmaktadır. (Cmds.cu.edu, 2020)

2018 verilerine bakıldığında toplam reklam giderlerinin %28'den fazlasını oluşturan önemli reklamcılar toplamda 1,06 milyar Euro harcamıştır. 2017'de aynı reklamverenlerin harcamaları incelendiğinde İspanya'daki toplam reklam harcamasının %23'ünü 1 milyar Euro'dan daha az harcamayarak oluşturdukları görülmektedir. Yine 2018 istatistiklerine bakıldığı zaman televizyon, toplam reklam payının %40'a yakın bir kısmına hâkim olarak reklam gelirlerinin en ciddi alıcısı konumunda bulunmaktadır. İspanya'daki reklam pazarında yaşanan buhranın varlığına rağmen, en büyük iki özel İspanyol televizyon grubu olan Atresmedia ve Mediaset'in bu dönem sırasında 339 milyon Euro ve 206 milyon Euro'luk gelir elde ettikleri görülse de yaşanan krizin etkisiyle İspanya'daki televizyon istasyonlarının toplam kazancının 2011 yılında 4,4 milyar Euro'dan 2017 yılında 4,1 milyar Euro'ya düştüğü görülmüştür (Cmds.cu.edu, 2020).

İspanya'daki özerk kanallara baktığımız zaman bu kanalların mevcut özerk hükümetler eliyle yönetildiği ve finansmanlarının da yine özerk hükümetlerle ilişkili özerk reklamcılar tarafından sağlandığı görülmektedir. Hayata geçirilen ilk özerk kanallar, tarihi boyunca milliyetçi iktidarlar tarafından yönetilen Bask ve Katalan bölgelerinde kurulmuştur. Bask ve Katalan kanalları İspanyol televizyonlarında yayınlanan tarihi belgesel dizilerine karşı alternatif bir tarih sunan yapımlar üzerinden yayın yapmaktadır. Bu alternatif tarih içerisinde İspanyol yönetim ve hükümetlerinin yaptığı baskıların temel alındığı yapımlar ortaya konmaktadır.

Bölgelerin yönetiminde bulunan partiler bu yollarla halk taleplerinin radikalleşmesini sağlamaktadır. Bu dizilerde Katalanların bağımsızlığı vurgulanırken yenilikçi tarafları da göze çarpmaktadır. Katalan ve Bask bölgelerinin kanalları diğer bölgelere göre, daha çarpıcı yayınlar yapmakta ve tarihsel arka plan üzerinden istedikleri siyasi mesajları net bir biçimde vermektedirler. Özerk kanallar arasında en çok göze çarpan TV3 olmuştur. Seyredilme açısından baktığımız zaman da diğer kanallara göre daha çok öne çıkmaktadır. (E-story.eu,2022).

TV3'ün yayınları içerisinde zaman zaman İspanyol hükümetinin başkenti Madrid'in spor kulübü Real Madrid aleyhinde yapılan yayınlarla birlikte de gerilimler yaşanmıştır. 2014'te yayınlanan bir belgeselde diktatör Franco ile Real Madrid arasında yakın bir ilişkinin bulunduğu bahsedilmesi üzerine çok gergin bir ortam oluşmuş ve TV3 yöneticilerine ölüm tehditleri bile gitmiştir. TV3 ve Real Madrid kulübü arasında bu tip gerginlikler sık sık yaşanmaktadır ve buna benzer imalar veya farklı şekillerde yapılan benzetmeler sebebiyle TV3 sık sık para cezalarıyla karşı karşıya kalmıştır (CNNTÜRK.com, 2022).

Ekim 2017'de 'ayrılıkçı grupları desteklediği' gerekçesiyle Madrid hükümeti Katalan televizyonu TV3'e el koyarken 'Bilginin doğru, dengeli ve tarafsız şekilde iletilmesini garantilemek' amacıyla bu yasal gözetimin uygulandığını vurgulamıştır. Aynı ayın 8'inde Barcelona'da bağımsızlık karşıtı yürüyüşlerde TV3'ten 'Manipülatör TV3' şeklinde atılan sloganlarla bahsedilmiştir ve Avrupa Parlamentosu Sosyalist Parti eski genel başkanı Josep Borrell, Madrid hükümetinin yaptığı bu uygulama için 'Bütün Katalanların seslerini duyabilmek adına kamu medyası üzerinden demokratik bir kontrol mekanizması gerekiyor ve bu durum demokrasimiz adına utanç verici' şeklinde bir demeç vermiştir (Gazeteistanbul.com, 2017).

2019 yılında İspanya'da yapılacak erken genel seçimler öncesinde bağımsızlık yanlısı söylemler ve eylemlere yasaklar getirilmiştir. Bahsedilen sürecin öncesinde, 2017 yılında illegal olmasına rağmen yapılan bağımsızlık referandumu sonucunda 12 Katalan siyasetçi yargılanırken, Eski Katalonya Özerk Hükümet Başkanı Carles Puigdemont da yurtdışına kaçmıştır. Bu minvalde tutuklu siyasetçilere ve yurtdışına kaçanlara destek amacıyla kullanılan pankartların ve sarı kurdelelerin yasaklanmasının ardından bağımsızlık yanlıları ve Katalonya resmi televizyonu TV3 ile TV3'e ait radyo istasyonu tarafından, yargılanan politikacılar ile Carles Puigdemont için dillendirilen 'siyasi tutuklular' ve 'sürgündeki başkan' tanımlamalarına da İspanya Seçim Kurulu kararıyla yasaklamalar getirilmiştir. Bu yasaklara göre TV3 ile radyosunun belirtilen ifadeleri seçim süreci boyunca kullanması engellenmiştir (tr.sputniknews.com, 2019).

İspanya'da sosyal medya düzenlemelerine baktığımız zaman, sosyal medya özelinde doğrudan herhangi bir yasal düzenleme bulunmadığı fakat bu mecrada yapılabilecek bazı online eylemlerin 'tanımlı suçlar' kapsamına girdiği görülmektedir. Buna göre 'İspanya Kralı ile din ve inançlara hakaret' bu kapsamda sayılırken, 'Terörü övme ve teşvik' de bir suç olarak tanımlanmaktadır. Tanımlanan bu suçlar doğrultusunda yapılan faaliyetlere hapis cezalarının verildiği emsaller mevcuttur. 2019 yılındaki seçimlerden önce 'potansiyel yanıltıcı veya yanlış içeriklerin tespiti' amacıyla sosyal medyayı araştırmak üzere bir 'Savunma Komitesi Grubu' oluşturulmuştur. Ayrıca Kasım 2018'de Rusya ile 'İki ülke ilişkilerinin sosyal medya aracılığıyla, yalan veya yanlış haber ve bilgiler üzerinden negatif etkilenmesini engellemek' için ortak bir Siber Güvenlik Grubu kurulmasını öngören bir anlaşma imzalanmıştır (TC. İletişim Başkanlığı, 2020).

İspanya, genel olarak insan hakları ve özgürlükleri konusunda ve küresel özgürlükler kapsamında oldukça demokratik bir ülke konumundadır. Freedomhouse verilerine göre; Özgürlük puanı 2020 yılında 100 üzerinden 92 iken, 2021 yılındaki puanı 100 üzerinden 90 puandır. Öncelikle baktığımız zaman küresel özgürlükler iki önemli başlık altında incelenmektedir. Bunlardan ilki, siyasal haklar konusunda İspanya'nın puanı 40 üzerinden 37'dir. Diğer bir önemli başlık ise sivil özgürlüklerdir ve bu başlık altında İspanya'nın puanı

60 üzerinden 53'tür. Bu puanların belirlendiği ölçütlere ayrı ayrı baktığımız zaman ise İspanya'nın; Hükümet politikalarını, seçilmiş hükümet başkanı ile ulusal temsilcilerin belirlemesi, resmi yolsuzluklara karşı alınan önlemlerin güçlü ve etkili olması, devletin şeffaf ve açık bir şekilde işlemesi, medyanın özgürlüğü ve bağımsızlığı, bireylerin cezalandırılma endişesi olmadan hassas konularda görüşlerini ifade etme özgürlüğü, toplanma özgürlüğü, yargının bağımsızlığı, hukuki alanda yasal sürecin geçerliliği, yasa uygulama ve politikaların tüm kesimlere eşit muamele yapılacağına dair garantisi ve bireylerin fırsat eşitliği ve finansal sömürüden kurtulma özgürlüğü çerçevesinde puanı, 4 üzerinden 3 olarak değerlendirilmiştir. 4 üzerinden 4 puan aldığı ölçütleri inceleyecek olursak, bu ölçütler; Seçimlerin adil ortamda yapılması, ulusal yasama temsilcilerinin özgür seçimlerle seçilmesi, seçim yasaları ve çerçevelerinin tarafsız bir şekilde uygulanması, insanların çeşitli siyasi parti ve gruplarda örgütlenme haklarının varlığı ile bu hakkın diğer parti ve örgütlenmelerin düşüş ve yükselişi için yasaklardan arındırılmış olması, muhalefetin iktidar amacı doğrultusunda gerçekçi bir imkana sahip olması, insanların siyasi tercihlerinin tüm etkilerden bağımsız olması, halkın tüm kesimlerinin eşit haklara ve imkanlara sahip olması, vatandaşların, inanç ve inançsızlıklarını tüm alanlarda ifade özgürlüğü hakkının bulunması, akademinin ve tüm eğitim kurumlarının siyasetten arındırılmış olması, sivil toplum örgütleri vb. kuruluşların gerekli özgürlüğe sahip olması, fiziksel gücün illegal bir şekilde kullanılmasına karşı vatandaşlara korunma sağlanması, bireylerin hareket etme özgürlüğünün bulunması, vatandaşların mülk sahibi olma ve kendi işlerini kurma hakkını kullanabilmesi, insanların özgürce aile kurma ve aile içi şiddete karşı sosyal özgürlük ve haklara sahip olmasıdır (freedomhouse.org, 2022).

Uluslararası Şeffaflık Örgütü 2021 Yolsuzluk Algı Endeksi verilerine göre, İspanya'nın 180 ülke arasındaki sıralaması 34 iken, puanı ise 100 üzerinden 61'dir. Önceki 9 yıla baktığımız zaman, İspanya'nın puanı 2012 yılında 65, 2013 yılında 59, 2014 yılında 60, 2015 ve 2016 yılında 58, 2017 yılında 57, 2018 yılında 58, 2019 ve 2021 yılında ise 62 puan olarak belirlenmiştir. Görüldüğü üzere geçen yıla göre İspanya'nın sıralaması ve puanında düşüş yaşanmıştır. Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün Küresel Yolsuzluk Barometresine göre, yolsuzluğun son 1 yılda yükseliş gösterdiğini düşünenlerin oranı %34 ve yine son 1 yılda rüşvet ilişkileri bulunanların yüzdesi ise 2'dir. (transparency.org, 2022)

Pandemiden dolayı polisin, Katalan çatışmasının ve sağın ağırlığının artması sebebiyle gazetecilere uygulanan fiziksel şiddet son buldu. İspanya'da birçok alanda yükselen kutuplaşma iklimi gazetecilerin kamuoyundaki güven veren imajını zedelemiştir. Bu durum gazetecilere dönük negatif algıyı pekiştirmiştir. VOX partisi gazetecilere yönelik tacizleri sertleştirerek ve bu durumun haberleştirilmesini engelleyerek muhalif gazetecileri etiketleme politikası uygulamaktadır. Geçtiğimiz yılda gazeteciler hükümetteki şeffaflık eksikliğine ve iktidarın bazı medya grupları ile gazetecilere olan karşıtlığına dikkat çekmiştir. Mülteciler ve Pandemi konusunda çalışmalar yapan gazetecilerin çeşitli yasaklarla karşılaştığı ve bu durumun bir şeffaflık eksikliğine yol açtığı görülmektedir. 2013 yılında 180 ülke arasında 36.sırada olan İspanya, 2014'te ise 35.sırada, 2015 yılında 33.sırada, 2016 yılında 34.sırada, 2017'de 29, 2018 yılında ise 31.sırada yer almıştır. Sonraki üç yıl çerçevesinde baktığımız zaman ise İspanya, 2019-2020 ve 2021 Dünya Basın Özgürlüğü Endekslerinde bulunduğu sıralamasını koruyarak 29.sırada kalmayı başarmıştır (rsf.org, 2022).

Türkiye ve İspanya'nın Karşılaştırılması

Dünyanın birçok ülkesinde medya yapıları düşünüldüğünde çokça benzerlikler ve farklılıklar göstermektedir. Medya yapılarının benzerlik ve farklılık gösterme durumunun ekonomik, sosyal ve siyasi olmak üzere birden fazla etkeni mevcuttur. İspanya ve Türkiye özelinde değerlendirdiğimiz zaman bu iki ülkenin medya yapılarında benzerlikler fazladır. Baktığımız zaman, siyasi olarak ideolojik farklılıkların kutuplaşmaya sebebiyet vermesi, düşük tirajların olması, neoliberalizmin uygulamalarının normalin üzerinde olması ve fikir gazeteciliğinin olması gibi birçok benzerlik vardır (Lucini, 2010: s.127-145).

İspanya ve Türkiye'nin medya yapısındaki farklılıklara baktığımız zaman ise, İspanyol gazetelerinin, gazete bölümlerinden bağımsız yorum sayfaları yer almaktadır. İspanyol gazeteleri ve Türk gazetelerinin bir diğer önemli farkı ise; İspanyol gazetelerinde köşe yazarı sayısı Türk gazetelerine göre çok daha azdır, bunun yanı sıra İspanyol gazetelerinde magazin sayfaları yer almamaktadır. Bir diğer nokta, İspanyol gazetelerinde yorum yapan kişiler çoğunluk olarak akademisyenler ve gazetecilerdir. Türkiye'deki durum bu çerçevede daha farklı yorumlanmaktadır. Türkiye ve İspanya Karşılaştırması yapıldığında sivil hak ve özgürlükler, şeffaflık, refah seviyesi İspanya'da genellikle en yüksek puanları almıştır fakat Türkiye'de durum tam tersi yönündedir. Bu bağlamda aslında iki ülkede de medyanın ele geçirilmesi söz konusudur (Lucini, 2010: s.127-145).

Sonuç

Küreselleşme medyanın gelişimine ön ayak olmuş en büyük etkidir. Dünyanın her yerinde medyanın hakimiyeti konusunda incelenen ülke; sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel olarak farklılıklar göstermektedir. Ülkenin konumu, ekonomik yapısı, siyasi ilişkileri medyanın ele alınış biçimlerini doğrudan etkilemektedir. Bu çalışmada İspanya'daki medya ve medyanın ele geçirilmesi incelenmiş ve bu hususta birçok bulgu elde edilmiştir. İspanya genel olarak refah ve özgürlük seviyesi yüksek bir ülkedir.

Geçmişten günümüze medyanın etkinliği 'İspanya Medyası' başlığı altında incelemiş, kitle iletişim araçlarının etkinliğini süreç olarak değerlendirmiş ve bu değerlendirme sonucunda kitle iletişim araçlarının fonksiyonel yapısı ve faaliyetleri kapsamında önemli bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Genel medya yapısının ardından ülkenin medyasının ele geçirildiğini daha öncelikli olarak bu gücün, kimlerin elinde ve ne şekilde kullanıldığı ifade edilmiştir. Medyanın ele geçirilmesi incelenirken bu bağlamda ne şekilde ve nasıl sorularına cevap bulabilmek amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra Türkiye ile olan benzerlikler ve farklılıklar ele alınmaya çalışılmıştır.

Literatürde konuya ilişkin yeterli kaynağın bulunmaması nedeni ile bu çalışma birçok veri, makale ve dergi analiz edilerek çalışılmıştır. Literatüre de önemli bir katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Kaynakça

- Konuralp (2019), E. İSPANYA'DA BÖLGE Lİ DEVLETİN TARİHSEL GELİŞİMİ, YASAL DÜZENİ VE SİYASAL YAPILANIŞI. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 14(1), 345-402.
- Gökşenli, E. Y. (2013). İç Savaş ve Savaş Sonrası İspanyası'nın İlk Döneminde Toplumsal Değişim. *İstanbul University Journal of Sociology*, 3(26), 145-170.
- LUCİNİ, M. (2010). İspanya Örneği Üzerinden" Karşılaştırmalı Medya Sistemleri". *Mülkiye Dergisi*, 34(269), 127-145.
- İnceoğlu, Y. G. (1994). İspanyol Medyası. *Marmara İletişim Dergisi*, 6(6), 209-216.
- Halide, A. T. A. Ş. MEDYA YOĞUNLAŞMASI VE ÇOĞULCULUĞUN SAĞLANMASI. *Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi*, 2(3), 49-70.
- Avrupa Birliği - AB Genişleme Politikası - AB Genişlemesi https://www.ikv.org.tr/icerik_print.asp?id=32
- İspanya, Ocak 02, 2022 tarihinde <https://www.turkcebilgi.com/ispanya> adresinden alındı.
- Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı (2021), İspanya Ülke Profili
- Katalonya Devlet Televizyonu Real Madrid'i çıldırttı!, (2014, Ekim 17) <https://www.cnnturk.com/fotogaleri/spor/futbol/katalonya-devlet-televizyonu-real-madridi-cildirtti?page=1>
- Katalon krizi büyüyor: Madrid hükümeti TV3'e el koydu (2017, Ekim 27) <https://gazeteistanbul.com/katalon-krizi-buyuyor-madrid-hukumeti-tv3e-el-koydu/>
- Uluslararası Şeffaflık Örgütü, <https://www.seffaflik.org/>
- Spain Country Data, <https://www.transparency.org/en/countries/spain>
- Freedom In The World 2021 – Spain, <https://freedomhouse.org/country/spain/freedom-world/2021>
- Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, İspanya Ülke Bülteni (2011), https://www.corlutso.org.tr/uploads/docs/ispanya_ulke_raporu.pdf
- European Union, Spain Profile, Ocak 02, 2022 tarihinde https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/spain_en adresinden alındı.
- İspanya, Ocak 02, 2022 tarihinde <https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0spanya> adresinden alındı.
- İspanya Ülke Profili, Ocak 02, 2022 tarihinde <https://www.insamer.com/tr/ulke-profil-i-panya/> adresinden alındı.
- National Radios of Spain, Ocak 02, 2022 tarihinde <http://myspainradio.blogspot.com/2008/05/national-radio-of-spain-radio-nacional.html> adresinden alındı.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2021), İspanya Ülke Künyesi, Aralık 18, 2021 tarihinde <https://www.mfa.gov.tr/ispanya-siyasi-gorunumu.tr.mfa#:~:text=%C4%B0spanya'n%C4%B1n%20y%C3%B6netim%20%C5%9Fekli%20parlamentar,Juan%20Carlos%20%C4%B0spanya%20taht%C4%B1na%20%C3%A7%C4%B1km%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1r> adresinden alındı.
- İspanya'da Politika ve Siyaset Yapısı Nasıldır?, Ocak 22, 2022 tarihinde <https://vizem.net/ispanya/yasam/siyaset/> adresinden alındı.
- İspanya Ülke Profili, Ocak 23, 2022 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/ulke-profilleri/ispanya/901485> adresinden alındı.

Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı (2019, Temmuz 11), İspanya, Ocak 21, 2022 tarihinde https://www.ab.gov.tr/ispanya_243.html adresinden alındı.

Growing polarisation, lack of transparency, Ocak 24, 2022 tarihinde <https://rsf.org/fr/espagne> adresinden alındı.

E-story Media and History (2018), History And Tv In Spain, <http://www.e-story.eu/observatory/europe-and-media/history-and-tv-in-spain/>

News Media in Spain: A Battle of the Behemoths (2020, Şubat 27), <https://cmds.ceu.edu/article/2020-02-27/news-media-spain-battle-behemoths>

İspanya'dan Katalan medyasına seçim kampanyası yasağı: 'Siyasi tutuklular' ve 'sürgündeki başkan' denilemeyecek (2019, Ekim 8), <https://tr.sputniknews.com/20191008/ispanyadan-katalan-medyasina-secim-kampanyasi-yasagi-siyasi-tutuklular-ve-surgundeki-baskan-1040347049.html>

Conclusiones del VI Estudio Anual de Redes Sociales de IAB Spain(2015, Ocak 28), <https://www.actualidadecommerce.com/?s=spain&submit=Buscar>

Türkiye Cumhuriyeti İletişim Başkanlığı Resmi Twitter Hesabı (2020, Temmuz 8), İspanya'da İnternet ve Sosyal Medya Kullanımına İlişkin Hukuki Düzenlemeler <https://twitter.com/iletisim/status/1280882524227600384?lang=es>

Freedom of the Press, Expression, and Information in Spain (2015, Haziran 12), <https://www.opensocietyfoundations.org/publications/freedom-press-expression-and-information-spain>

Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı (2021), İspanya Ekonomisi, Aralık 18, 2021 tarihinde <https://www.mfa.gov.tr/ispanya-ekonomisi.tr.mfa> adresinden alındı.